

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญกับ “คน” โดยเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา มุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุกๆ ด้านอย่างเต็มที่เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างสมดุลกับธรรมชาติ สามารถแข่งขันและร่วมมือกับอารยประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรีบนฐานของความเป็นไทย

การพัฒนา “คน” ให้มีคุณภาพ เป็นภารกิจหลักของการศึกษา เนื่องจาก การศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยคนได้พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ตลอดทั้งช่วงชีวิต ตั้งแต่ การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตแรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถ ด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันและสามารถ เปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การพัฒนา “คน” ให้ เหมาะกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในอนาคตนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมอง “กว้าง” และ “ยาวไกล” ทั้งนี้เพราะ การศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาในการเตรียมคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2540 : 81-82)

การพัฒนาศักยภาพของคนที่ยังปรารถนาจะต้องพัฒนาให้ทุกคนได้รับการ พัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและทักษะฝีมือ เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ , 2539 : 81) ต้องพัฒนาคนให้มองกว้างและรู้จักคิดเป็นระบบ ในการวางแผนการศึกษานอกจากจะมีเป้าหมายในการพัฒนาคนในฐานะปัจเจกบุคคล แล้วจะต้องมีการพัฒนาองค์กรควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็น องค์กรทางการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียน

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกและจัดให้ทั่วถึงเด็กทุกคน โดยจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาแล้วยังคำนึงถึง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะได้รับการศึกษาระดับนี้มาก โรงเรียนประถมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนากำลังคนของประเทศ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เด็กใช้เวลาอยู่ยาวนานที่สุดในแต่ละวันรองจากการอยู่บ้าน ครูจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะของเด็กทั้งในด้านคุณธรรม สุนทรียภาพ บุคลิกลักษณะและนิสัยใจคอ ความสามารถในการใฝ่รู้และเรียนรู้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2539 : 81) ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาครูเป็นอย่างยิ่ง ครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนแปลงโดยเปลี่ยนแปลงทั้งแนวความคิดและการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบอกความรู้ให้นักเรียนมาเป็นการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนเอง สามารถคิดเองลงมือทำเอง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สิ่งที่จะช่วยครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์คือ การนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ช่วยเสริมสร้าง สนับสนุนให้การจัดการศึกษาบังเกิดสัมฤทธิ์ผล โดยเฉพาะการนิเทศการศึกษาในปัจจุบันเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่คาดหวังและยอมรับการทำงานตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการทำงานอย่างมีระบบและตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญของกระบวนการกลุ่มและเน้นความมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน ดังที่ Good (1973 : 572) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศ ที่จะช่วยให้คำแนะนำแก่ครูหรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น การนิเทศศึกษาก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ ช่วยในการพัฒนาความสามารถของครูในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการเลือกและจัดสรรอุปกรณ์การสอน และวโลร์ตัน บัญญัติ (2538 : 3) กล่าวว่า การนิเทศเป็นการกระตุ้นให้การทำงานประสบผลสำเร็จ โดยผ่านตัวกลางหรือบุคคลอื่น เช่น ครู หรือผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอีกต่อหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการพัฒนางานของโรงเรียน ประถมศึกษา และผู้ที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพคือผู้บริหารโรงเรียนซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในโรงเรียน จะต้องทำหน้าที่ในการนิเทศภายในโรงเรียน เพราะการนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาอย่างใกล้ชิด หากผู้บริหารมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศเป็นอย่างดีแล้ว การนิเทศการศึกษาจะก้าวหน้าอย่างมาก และยังทำให้การบริหารการศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการนิเทศ นั่นคือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีสมรรถภาพทางการนิเทศโดยใช้กระบวนการนิเทศที่ช่วยทำให้ผลงานที่ได้มีคุณภาพ มีการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี ดังที่ กิตติมา ปริติติลก (2532 : 302) กล่าวว่า เรื่องการนิเทศการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจใน หลักการ กระบวนการและวิธีการของการนิเทศการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป สอดคล้องกับ อุทัย บุญประเสริฐและชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 19) กล่าวว่า งานนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการบริหาร เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้โรงเรียนประกอบภารกิจทางการศึกษาจนบรรลุผลสำเร็จตามบทบาทของโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารควรจะให้ความสนใจในงานนิเทศการศึกษาอย่างจริงจัง

จึงกล่าวได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากคนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถ มีเจตคติและทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ให้มีความสำคัญต่องานนิเทศ เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่องานนิเทศ ใช้ทักษะทางการนิเทศให้เหมาะสมกับงานนิเทศ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 4) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนคือ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน นั่นคือนักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การบริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติหลายอย่างคือ ความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ มีคุณธรรม และมีคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ คือสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง ดังผลการวิจัยของ กรรณิการ์ อุปเงิน(2531 : 191) พบว่า สมรรถภาพที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

นโยบาย วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศการศึกษา การสอน และความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศ สมรรถภาพด้านเทคนิควิธีในการปฏิบัติงาน นิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและเจตคติของผู้นิเทศ

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสมรรถภาพที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่ง โดยสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนควรมีสมรรถภาพในด้านใด มีขอบข่ายเพียงใดและมีระดับมากน้อยเพียงใดนั้น ควรจะได้นำมาศึกษาตามสภาพความเป็นจริงตามสภาพที่ควรจะเป็น และควรจะได้รับ การประเมินจากผู้บริหารโรงเรียนเองและครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อจะได้ผลสรุปอันเป็นแนวทางกำหนดสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารต่อไป ด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารตามการรับรู้ของตนเองและครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เนื่องจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานเป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการว่าจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันและสามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่นในด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ด้านงานวิชาการ ด้านงานธุรการ ปกครอง และบริการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ด้านความพร้อมด้านปัจจัยการจัดการศึกษา และด้านความดีเด่นของสถานศึกษา(กรมวิชาการ, 2539 : 2) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน อาจมีส่วนช่วยทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะความสามารถของผู้บริหารที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้นิเทศตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความสามารถที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและมีเจตคติที่ดีต่องานตลอดจนมีทักษะทางการนิเทศ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่องานและต่อผู้รับการนิเทศ ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องนี้มาก่อน ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริหารโรงเรียนที่จะทำให้รู้จักและตระหนักถึงสมรรถภาพในการปฏิบัติงานนิเทศที่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เป็นแนวทางให้โรงเรียนประถมศึกษานำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารที่ทำกรนิเทศภายในโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น เป็นแนวทางให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพิจารณาหาแนวทางสร้างเสริมสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น เป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนหรือสร้างเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของตนเองและครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาตัวประกอบของสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารตามการรับรู้ของตนเองและครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของตนเองและครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในปีการศึกษา 2539 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 32 โรงเรียน และมุ่งศึกษาตัวประกอบสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเฉพาะตามการรับรู้เท่านั้น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย(Descriptive Research)

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 32 คน และครูผู้สอนจำนวน 714 คน ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานในปีการศึกษา 2539 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจำนวน 32 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น 746 คน

3. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหาร 8 ด้าน โดยใช้แนวความคิดของ เซอร์จิโอแวนนี (Sergiovanni, 1984 : 15-16) คือ

1. การสร้างบรรยากาศที่ดี
2. การสร้างทีมงาน
3. การแก้ปัญหาความขัดแย้ง
4. การตัดสินใจ
5. การวางแผนและการจัดระเบียบการประชุม
6. การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร
7. การมอบหมายงานบุคลากร
8. การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สมรรถภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ เจตคติและทักษะของ
ผู้บริหารโรงเรียนที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความรู้
ความสามารถ เจตคติและทักษะ ซึ่งมีความจำเป็นในการปฏิบัติงานนิเทศใน 8
ด้าน คือ การสร้างบรรยากาศที่ดี การสร้างทีมงาน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง
การตัดสินใจ การวางแผนและการจัดระเบียบการประชุม การสรรหาและคัดเลือก
บุคลากร การมอบหมายงานบุคลากร การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี

การรับรู้ในสมรรถภาพของผู้บริหาร หมายถึง กระบวนการตีความจากสิ่ง
ที่เห็น สิ่งที่ได้ยินสิ่งที่ได้ปฏิบัติ และความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ
เจตคติและทักษะในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนอันเป็นผลมาจากการที่ได้ปฏิบัติ
คลุกคลี หรือใกล้ชิดว่าในการปฏิบัติงานนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น
ควรประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ เจตคติและทักษะใดและสำคัญเพียงใด

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ
หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในปีการศึกษา
2539 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ครู หมายถึง ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน
ในปีการศึกษา 2539 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัล
พระราชทานในปีการศึกษา 2539 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริหารโรงเรียนที่จะทำให้รู้จักและตระหนักถึงสมรรถภาพในการปฏิบัติงานนิเทศที่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถภาพทางนิเทศของผู้บริหารที่ทำการนิเทศภายในโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพิจารณาหาแนวทางสร้างเสริมสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น
4. นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียน หรือสร้างเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับสมรรถภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย